

תוכן עניינים

11 פתח דבר.....

17 אמונה וידיעה.....

- א. מצוות האמונה / 20
- ב. האמונה הטבעית / 20
- ג. מקורות האמונה / 22
- ד. האמונה והידיעה משלימות זו את זו / 24
- ה. מעלת האמונה ומעלת הידיעה / 29
- ו. המצווה היא ידיעת הפרטים / 32
- ז. החיוב ללמוד ולדעת / 35
- ח. שלושה עניינים בידיעת ה' / 37
- ט. אמונת ישראל ואמונת בני נח / 43

47 הבחירה החופשית.....

- א. הבחירה – עיקר גדול / 50
- ב. רק לאדם יש בחירה / 51
- ג. האם הבחירה באה מהשכל? / 52
- ד. בחירה אמיתית – בלי סיבה / 55
- ה. בחירה של עצם הנשמה / 56
- ו. יצירת קשר בלתי־מוגבל / 60
- ז. איך תיתכן בחירה ברע? / 63
- ח. עומקה ושורשה של הבחירה / 65
- ט. שלושה תנאים לבחירה / 69
- י. הבחירה – כוח בלתי־מוגבל / 70

75 השגחה פרטית.....

- א. השגחה על כל פרט ופרט / 78
- ב. תנועת דשא משלימה כוונת הבריאה / 79
- ג. הוכחה מה'שֶׁלֶךְ' / 81
- ד. נגזר מההתהוות המתמדת / 83
- ה. שיטות אחרות בהשגחה / 85
- ו. שתי מדריגות בהשגחה / 88
- ז. הבדלים בהשגחה על האדם / 91

- ח. השגחה מיוחדת על ישראל / 93
- ט. בני ישראל – תכלית הבריאה / 96
- י. ההשגחה והדיבר הראשון / 99

דירה בתחתונים 101

- א. התכלית – בעולם הזה התחתון / 104
- ב. ישראל עושים את ה'דירה' / 107
- ג. משמעותה של 'דירה' / 109
- ד. 'תאוה' שלמעלה מטעם / 111
- ה. סור מרע ועשה טוב / 119
- ו. שמחה בעשיית הדירה / 120
- ז. כוונה ומעשה ב'דירה' / 122
- ח. יתרון העבודה בענייני הרשות לשם שמיים / 131
- ט. 'דירה בתחתונים' מחייבת החדרת אלוקות בשכל / 133
- י. פעולת התורה ופעולת המצוות / 134
- יא. תפקידם של מי שתורתם אומנותם / 136
- יב. עבודת בעלי עסקים – 'עיקר דירתו' / 141
- יג. אין סומכים על הנס / 147
- יד. העולם אינו יכול להתנגד לתכלית בריאתו / 148
- טו. להודות לה' על הגשמיות דווקא / 150
- טז. שלושה פרטים: לו יתברך, דירה, בתחתונים / 154
- יז. מעלת העבודה בגלות / 160

שכר ועונש 165

- א. שכר ועונש – יסוד באמונה / 167
- ב. תכליתו של העונש / 168
- ג. העונש כפירעון חוב והשלמת התפקיד / 172
- ד. הקב"ה מצטער כשהוא מעניש / 173
- ה. קיום מצוות למען השכר / 175
- ו. השכר הגשמי שבתורה / 178
- ז. השכר בגן עדן ובעולם הבא / 186
- ח. הקשר בין השכר למצווה עצמה / 191
- ט. משמעות "שכר מצווה מצווה" / 194
- י. איפה "ביומו תיתן שכרו"? / 200
- יא. דרך הנביאים והחכמים בקיום המצוות / 205
- יב. משמעות השכר של ש"י עולמות / 217

ביטחון בה' 221

- א. עשיית כלים טבעיים / 224
- ב. סיבת הצורך בכלים טבעיים / 225
- ג. שתי גישות להשתדלות הטבעית / 227
- ד. ביטחון ברמה עליונה יותר / 231
- ה. מדריגת הצדיקים הגדולים / 234
- ו. ביטחון שיהיה טוב גלוי / 235
- ז. הבסיס לביטחוננו של האדם / 237
- ח. הביטחון עצמו מביא את הטוב / 240
- ט. כשהביטחון אינו מתממש / 243
- י. ביטחון – גם כשאין תקווה / 247

ניסיונות 249

- א. מה הצורך בניסיון כשיודעים מה יהיה / 252
- ב. התכלית – הרמה ועלייה לבחינת 'דעת' / 255
- ג. אין לו מציאות אמיתית / 257
- ד. עבודת הבריורים ועבודת הניסיונות / 258
- ה. העמידה בניסיון בכוח ה'יחידה' שבנפש / 265
- ו. עמידה למעלה מטעם ודעת / 268
- ז. הניסיונות באים מהאדם עצמו / 272
- ח. אני שלום . . . המה למלחמה / 273
- ט. ניסיון העוני וניסיון העושר / 274
- י. אל תביאני לידי ניסיון / 278
- יא. לכל מדינה הניסיונות שלה / 280

נס וטבע 283

- א. 'הטבע' בגימטרייה 'אלהים' / 285
- ב. שלושה מצבים בנוכחות האלוקית / 288
- ג. שתי הנהגות אלוקיות – טבע ונס / 289
- ד. מעלת הנס ומעלת הטבע / 292
- ה. סוגים ומדריגות בניסים / 294
- ו. שורש הניסים המלובשים בטבע / 299
- ז. מקור הכוח לחבר הפכים / 300
- ח. הטבע ככלי שרת ביד ה' / 301
- ט. נס רגיל ו'נס גדול' / 304

פתח דבר

תורתו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש משתרעת על פני מאות כרכים (חלקים ממנה עדיין לא הופיעו בדפוס). היא מקיפה את כל חדרי התורה; משלבת נגלה ונסתר; עוברת מפשט לדרש, מרמז לסוד; צוללת לים התלמוד ולספרי הראשונים והאחרונים; מגלה עולמות מופלאים בפרשיות השבוע ובמועדי ישראל; מלבנת סוגיות במחשבה, ונוגעת במעמיקה של תורת החסידות.

שיטת לימודו הייחודית של הרבי מעניקה בהירות מיוחדת בכל עניין שהוא נוגע בו. המעקשים נהפכים למישור; קושיות סבוכות נפתרות. כל ענייני התורה מאירים אצלו באור מיוחד, שגם מוליך להוראות מעשיות בעבודתו הרוחנית של יהודי ובמילוי תכלית חייו עלי אדמות.

בשיחותיו ובכתביו הרבי מקיף את דברי הראשונים והאחרונים באותו עניין, מעיר על דברים הדורשים ביאור וליבון, ומאיר כל סוגיה בחידושו הגאוניים. רבים כבר גילו את העושר העצום הטמון בשיחותיו, ופונים אליהן בכל עת שהם מבקשים להאיר את עיניהם בסוגיה תורנית כלשהי.

את אוצרות תורתו הנחיל הרבי לציבור בעיקר בהתוועדויות הגדולות שנערכו בבית מדרשו. כל התוועדות כזאת נמשכה שעות רבות, ובמהלכה נשא את דבריו כמעין שאינו פוסק, בעוד הקהל מקשיב בדממה ומתאמץ לקלוט את השפע העצום. בדרך כלל היה פותח בענייני דיומא, ועובר למגוון רחב של עניינים, מניתוח סוגיות תלמודיות, הארת סוגיות בחסידות, ביאורים בפירוש רש"י על התורה, עיונים בספר הזוהר, ומתן הדרכה רוחנית בעבודת הבורא.

במרכזה של כל התוועדות נאמר בדרך כלל מאמר חסידות. צורת אמירתו הייתה שונה ממתכונת ההתוועדות כולה. קודם המאמר זימר הקהל

בדבקות ניגון מיוחד ('ניגון רוטוב'), שהכין את הלבבות לנביעה הצפויה. את המאמר היה הרבי משמיע בניגון מיוחד, בעיניים עצומות. פותח בפסוק או במאמר חז"ל, מציין שאלות שנשאלו על כך בכתבי החסידות של קודמיו, ומרחיב בביאור שמעפיל לגבהים חדשים בסודותיה העמוקים של תורת החסידות.

כשלומדים את מאמרי החסידות של הרבי, לאחר עיון במאמריהם של אדמו"רי חב"ד הקודמים באותו עניין, רואים את העומק המיוחד שאליו הוא מגיע, ולאילו דרגות גבוהות של התבטלות לקב"ה ודבקות בו הוא מכוון ומוביל את האדם.

דברי תורתו הועלו על הכתב לאחר ההתוועדות, בעזרת צוות 'חוזרים', בעלי הבנה מעמיקה וזיכרון פנומנלי, ובראשם הגאון החסיד הרב יואל כהן ע"ה, שבמוחו הגאוני היה מסוגל לקלוט את האוצרות הגדולים ששפיעו במהלך ההתוועדות, ולשחזר אותם במלואם לאחר השבת או החג.

רוב ההתוועדויות נכתבו במתכונת שבה נאמרו, בדרך המאפשרת לקורא לחוות את תוכנה ומהלכה של ההתוועדות. רישומים אלה מרכיבים את רובה ככולה של סדרת הענק 'תורת מנחם'.

במקביל נערכה לדפוס בכל שבוע שיחה אחת במתכונת מקיפה יותר. זו הייתה יכולה להיות משולבת מכמה שיחות, שנאמרו בזמנים שונים, והיא התמקדה בנושא מסוים ובמהלך מסוים. שיחות אלה הוגהו על-ידי הרבי, שאף הוסיף הערות וציוני מקורות. מהשיחות השבועיות האלה נבנתה סדרת 'לקוטי שיחות', שבה ט"ל כרכים, וייחודה בהיותה חתומה בגושפנקא דמלכא.

לצד כל אלה הרבי כתב רשימות תורניות ורבבות איגרות, שבהן דן בעניינים רבים ומגוונים, ואלה כונסו בסדרת 'אגרות קודש', המקיפה נכון לעכשיו שלושים ושלושה כרכים.

ואולם הכלל שקבעו חז"ל "דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר"¹ נכון גם לגבי תורתו של הרבי. שיחותיו, מאמריו ואיגרותיו לא התיימרו להקיף כל סוגיה מכל צדדיה. הדברים המתבארים בכל מקום קשורים נקודתית לעניין הנדון באותה מסגרת, ומי שמבקש לקבל תמונה שלמה ומקיפה יותר נדרש לעיין במקורות נוספים בתורתו.

לאתגר הזה נענה הספר שלפניכם. בחרנו עשר סוגיות מרכזיות באמונה ובמחשבה היהודית, וריכזנו את ביאוריו של הרבי בעניינים אלה מכל מרחבי תורתו. הדברים סודרו לפי סעיפים, שכל אחד ואחד מהם מניח עוד נדבך ומקדם את הקורא עוד שלב בהבנת הסוגיה.

אך חשוב לציין, כי בכמה וכמה סוגיות לא כללנו את כל העניינים הקשורים אליהן. לא הבאנו עניינים שסברנו כי הם עמוקים ומורכבים מדיי, או כאלה שכדי להבינם כראוי יש ללמוד את כל השיחה או מאמר החסידות שבו הם מופיעים.

• • •

שיטת העבודה בספר:

השאיפה המרכזית הייתה להביא את תורתו של הרבי **כלשונה**, 'לשון הרב', בלי תמצות או עריכה, ועם זה להקל על הקורא בהנגשת הדברים ובהבהרת מושגים שאולי אינם נהירים לו. לשם כך מובאים דברי רקע והקדמה ולפעמים דברי סיכום במהלך הגשת הדברים. דבר זה בא לידי ביטוי גם במבנה העיצובי של הספר – דברי הרבי המקוריים באים בגופן שונה ובהזחה פנימה, ואילו ההסברים וההנגשה באים בגופן אחר.

דברי הרבי הובאו עם ההערות וציוני המקורות כפי שהם מופיעים במקורם. לכן יכולים להופיע בפרק אחד הפניות למקורות שכבר הופיעו בקטעים קודמים. כמו־כן מקצת ההערות קשורות לנושא הכללי הנידון

1. ירושלמי, ראש השנה, פרק ג, הלכה ה.

בשיחה המקורית, שאינו שייך בהכרח לנקודה הנוגעת לפרק שלפנינו. הבאנו גם את ההערות האלה, כדי להישאר נאמנים לקו המנחה הנ"ל.

ההערות האלה חשובות מאוד, הן מפני העומק שהן מעניקות לדברים הן מפני שהן מבארות נקודות מסוימות שלא נתבארו בגוף השיחה או המאמר. יש שאלות המתעוררות למקרא הדברים, שהתשובה עליהן מצויה בהערות. לכן טוב לעיין בהן ולקבל תמונה רחבה ומעמיקה יותר.

ציוני המקורות מפנים לפעמים למהדורות קודמות של ספרים, והשתדלנו לעדכן אותם למהדורות החדשות, הנפוצות בימינו.

ההערות המובאות בדברי ההקדמה והסיכום הן של העורך, ואילו ההערות השייכות לדברי הרבי הן ההערות המקוריות, כפי שהן מופיעות בספריו. במקומות שבהן ראינו צורך להוסיף הערה משלנו, צוין בדרך כלל כי זו הערת העורך.

השתדלנו גם כן לאחד את הכתיב ולפתוח את ראשי התיבות, למען ירוץ הקורא בו.

אך זאת למודעי, כי בסידור הדברים ובניסיון להנגישם לפני הקורא תמיד אורב החשש שמא טעינו בהבנת העניינים ובירידה לעומקם. כמו־כן ייתכן שיתעוררו שאלות אצל הקוראים בהבנת דברי קודשו של הרבי. במקרים כאלה מומלץ לפנות לעיון במקור הדברים, בשיחה המלאה או במאמר החסידות שמהם צוטטו הקטעים שהובאו בספר. יש להניח ששם ימצאו ההקשר הרחב והביאור בטוב טעם, בדרך שלא תותיר שאלות ותהיות.

• • •

תודה עמוקה לרב **אפרים דמיחובסקי** שי' ולרב **יהודה כהן** שי' שעברו על הספר והעירו את הערותיהם החשובות. כמו־כן לרב **חיים הרשקובניץ** שי' על ההגהה ועדכון מראי המקומות, ולרכז המערכת הרב **שמואל וולס** שי', על תרומתו הגדולה לעריכת הספר ולהכנתו לדפוס.

הספר יוצא לאור בהוצאת 'מעיינותיך', ששמה לה למטרה להביא את אור תורת החסידות להמוני בית ישראל, וכבר זכתה להוציא לאור יכול עשיר של ספרים, שנתקבלו באהבה ובהתלהבות בקרב שוחרי התורה והמוני בית ישראל. ועל כך יבוא על הברכה הרב **משה שילת** שי', שכל המפעל האדיר הזה קם ופועל ביוזמתו ובזכות מרצו הבלתי-נדלה. ייתן לו ה' יתברך כוחות להמשיך במפעליו הגדולים, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיו.

התודה והברכה לכל העוסקים במלאכת הקודש ותהי משכורתם שלמה מאת ה'.

אנו תקווה שהספר הזה יתקבל באהבה בקרב המתעניינים באור תורתו של הרבי, ויהיה עוד נדבך בהפצת מעיינות החסידות חוצה. ויהי רצון שבקרוב ממש נזכה לקבל את פני משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלמה, ולקיום הייעוד² "כִּי תִזְרַח מֵאֵתֵי תִצְאָ" – "עתיד הקב"ה להיות יושב... ודורש תורה **חדשה** שעתיד ליתן על-ידי משיח"³.

מנחם מענדל יצחק הלוי ברוד

י"א בניסן תשפ"ג

2. ישעיה נא, ד.

3. ילקוט שמעוני ישעיה רמז תכט.

אמונה וידיעה

מצוות האמונה אינה להאמין בלבד שיש בורא לעולם, אלא לדעת ולהבין את מציאות הבורא • עצם האמונה בקב"ה קיימת בנשמת היהודי מטבע בריאתו • לא ד"י באמונה לבדה, אלא האדם נדרש להפנים את ענייני האמונה על ידי לימוד והבנה • ההבדל המהותי בין אמונת ישראל לאמונת אומות העולם

סוגית האמונה מעוררת שורה של שאלות הדורשות בירור. ראשית, האם זו מצווה להאמין בקב"ה? אם כן, יש כאן לכאורה דבר והיפוכו, שהרי המושג 'מַצְוָה' יכול להתקיים רק לאחר שהאדם מכיר בקיומו של מַצְוָה, ואם עדיין לא ברור לאדם שיש מַצְוָה ועדיין אין הוא מאמין בו, איזו משמעות יש ל'מצווה' לגביו? ואם הוא מאמין בה' ומכיר בו כמַצְוָה – הלוא אין צורך לצוותו על האמונה, שהרי הוא כבר מאמין!

כמוֹכֵן נדרש הסבר איך שייך לצוות על עניין הקשור לאמונה. אפשר להורות לאדם לעשות או שלא לעשות דבר מה, אבל דברים שבאמונה אינם נוצרים על-ידי ציווי ופקודה.

עוד יש לברר אם ד"י ליהודי בעצם האמונה בקב"ה או שעליו לעסוק בחקירה שכלית בענייני אמונה, ולהבין אותה בשכלו, ואם כן, מה הם הדברים שעליו ללמוד ולדעת. ואולי מוטב להאמין בה' באמונה פשוטה, בלי לחקור ולשאול שאלות בענייני האמונה?

א. מצוות האמונה

באשר לשאלה אם האמונה היא מצווה – הרי עצם האמונה הבסיסית בקב"ה אינה יכולה להיות מוגדרת מצווה, וכפי שאומר רבי יצחק אברבנאל¹. לכן אי־אפשר לומר שהמצווה היא לדעת את עצם קיומו של הבורא²:

הגדר של מצוות ידיעת השם, הוא לא לידיעה שהוא יתברך נמצא – דמכיון שכל הגדר דמצווה זו שייך רק לאחרי הידיעה שיש אלוהים (מצווה המצווה), הרי על ידיעה זו גופה לא יתכן לומר שהיא מצווה. ובלשון האברבנאל³: "כאשר נניח אמונת מציאות הא־ל מצווה, כבר נניח אמונת מציאות הא־ל קודמת לאמונת מציאות הא־ל".

כלומר, אם אנחנו קובעים שהאמונה במציאותו של הקב"ה היא מצווה, בזה עצמו כבר קבענו את היותנו מאמינים במציאות הבורא, שהוא המְצַוֵּה את המְצֻוֶה. לכן גדרה של מצווה זו אינו על עצם הידיעה במציאותו של הקב"ה, אלא מצוות האמונה היא על עניין נעלה יותר.

ב. האמונה הטבעית

ואכן, האמונה הבסיסית בקב"ה קיימת בכל יהודי מעצם הווייתו, וממילא ברור שאין צורך לצוותו על כך, כי בהיותו יהודי, הריהו חלק מבני ישראל המוגדרים "מאמינים בני מאמינים"⁴. האמונה הזאת נטועה בפנימיות נפשו, והיא חלק מעצמיותו, וכפי שהרבי מסביר באחת מאיגרותיו⁵:

מאמין אני בכל איש ואשה הישראלים אשר, בלשון חכמינו ז"ל, הם "מאמינים בני מאמינים", אלא שמפני סיבות צדדיות

1. ראש אמנה פ"ד ופי"ז. דבריו מובאים להלן.

2. לקוטי שיחות, כרך כז, עמ' 251.

3. בספר ראש אמנה פ"ד – בספהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות בתחלתה (מד, כ). וראה גם השגות הרמב"ן לספהמ"צ להרמב"ם מ"ע א' – הובא בספהמ"צ להצ"צ שם.

4. שבת צז, א. וראה רש"י שמות ד, ב.

5. אגרות קודש, כרך כז, עמ' שצט.

וחיצוניות . . חלק מהם שומרים מצוות לכל פרטיהן, וחלקם – לעת עתה שומרים מצוות בחלקן. ואפילו זה שמדגיש ששומר הוא רק מצוות שיסודן בשכל ובין אדם לחברו וכו' וכו', הרי בעת קיום מצוה זו לפתע מרגיש בנפשו שזהו הקשר שלו עם אביו וזקנו וזקן־זקנו, וזהו הקשר שלו עם כל עמנו בני ישראל בכל מקום שהם מימות עולם, מתחיל מיציאת מצרים ומעמד הר סיני, אשר אז לקח לו ה' גוי מקרב גוי במסות ובאותות ובמופתים והכריז עליו "והייתם לי סגולה מכל העמים" גו' "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".

וכמו שאין אדם שליט על העצם שלו, כי אם רק בנוגע למעשה דיבור ומחשבה, הלבושים החיצוניים שעל הנפש, כן גם כן בנוגע לעמנו, אשר מיום צאתו מארץ מצרים הוכרז עליו על ידי בורא העולם שהוא גוי קדוש. והודעה זו והצהרה זו וכו' זה מתחסיים לא רק לגוי כולו בתור כלל, אלא גם לכל אחד בתור יחיד.

האמונה הזאת קיימת בכל יהודי מלידתו, כירושה מאבותינו⁶:

זהו ענין האמונה פשוטה שישנו בכל אחד מישראל. והיינו שאין זה כמו הבנה והשגה באלקות, שזוהי מדריגה נעלית שלא כל מוחא סביל דא . . מה שאין כן הענין דאמונה פשוטה ישנו אצל כל אחד מישראל ללא עבודה ויגיעה, אלא באופן שזהו ירושה לנו מאבותינו⁷, ובלשון רבינו הזקן בתניא⁸ "הון עתק שלא עמל בו", והרי ענין הירושה הוא באופן שגם קטן הוא יורש⁹, ויורש את כל העצם.

6. תורת מנחם, כרך נ, עמ' 320.

7. ראה תניא פ"ח.

8. פל"ג.

9. ראה משנה נדה מג, ב ואילך.

ג. מקורות האמונה

בתורת החסידות מבואר כי האמונה בקב"ה הקיימת בכל יהודי בטבעו נובעת משני מקורות¹⁰:

ידוע¹¹ דזה שישראל מאמינים באלקות באמונה פשוטה ואין צריכים ראיות על זה הוא מצד שני טעמים:

(א) לפי ש'מזלייהו חזי'¹², דהנשמה שלמעלה רואה אלקות (ראייה שלמעלה משכל), וזה פועל בהנשמה שבגוף האמונה באלקות.

(ב) ועוד ביאור, דשורש האמונה הוא מעצם הנשמה (שלמעלה מ'מזליה חזי'). דזה שעצם הנשמה מקושרת באלקות היא התקשרות עצמית (שאינה תלויה בסיבה, גם לא בענין הראייה שלמעלה משכל).

מבואר בכמה מקומות¹³ שרק הארת הנשמה ירדה והתלבשה בגוף, מפני שהגוף אינו יכול להכיל את כל מהותה של הנשמה. הנשמה עצמה נשאת 'למעלה', אבל הדברים שהיא רואה ומרגישה נקלטים גם בהארת הנשמה המלובשת בגוף. על כך מובא מאמר חז"ל "מזלייהו חזי" – ה'מזל' שלו רואה, היינו הנשמה שלמעלה, והדבר מורגש גם באדם החי כאן בעולם הזה. זה המקור הראשון לאמונה הקיימת בלב כל יהודי – הנשמה שלמעלה רואה כביכול את הקב"ה, וכתוצאה מכך מורגש הדבר גם בנשמה המלובשת בגוף, וממילא יש בה אמונה טבעית בקב"ה.

10. ספר המאמרים מלוקט, אדר-סיון, עמ' לז.

11. ראה המשך תער"ב ח"א פס"א (ע' קיד). וראה גם המשך הנ"ל ח"ב ע' א'קפב "האמונה כו' משום דמזליה חזי, דהנשמה כמו שהיא למעלה היא רואה כו', וכן ענין האמונה שמצד עצם הנשמה".

12. לשון הגמרא – מגילה ג, א.

13. ראה סה"מ תרצ"ט ס"ע 138 ואילך. הש"ת ע' 61 ואילך. תש"ב ס"ע 50 ואילך. תש"ד ס"ע 129 ואילך. תש"ח ע' 60. ועוד.

המקור השני של האמונה עמוק ונעלה יותר. אין הוא תלוי ב'ראייה' של הנשמה שלמעלה, אלא הוא נובע מהעובדה שעצם נשמתו של יהודי מקושרת באלוקות, וממילא הקשר עם הקב"ה הוא שורשי ועצמותי. שני המקורות האלה של האמונה באים לידי ביטוי בדרגת האמונה המופיעה באדם:

מהחילוקים שבין שני הביאורים (הענינים) הוא, דהאמונה בהנשמה המלובשת בגוף, הבאה מראיית הנשמה שלמעלה, היא בבחינת מקיף. דכיון שהנשמה שלמעלה היא למעלה מהתלבשות, לכן פעולתה בהנשמה המלובשת בגוף היא בבחינת מקיף. ובכדי שהאמונה (בהנשמה המלובשת בגוף) תהיה בפנימיות, הוא על-ידי גילוי ההתקשרות עצמית דעצם הנשמה. כי עצם הנשמה היא העצם של הנשמה המלובשת בהגוף, ולכן, האמונה בהנשמה המלובשת בהגוף שמצד עצם הנשמה היא בפנימיותה.

האמונה הנובעת מכך שהנשמה שלמעלה רואה אלוקות, מורגשת באדם באופן 'מקיף', היינו כתחושה כללית, שיכולה להיות מופשטת. אמנם זו אמונה איתנה וחזקה, אבל היא עלולה להיות מנותקת מהחיים המעשיים. לעומתה, האמונה הנובעת מכך שעצם הנשמה קשורה עם הקב"ה בשורשה ובמהותה, חודרת לכל פרטי כוחותיו של האדם ומביאה אותו עד כדי מסירת נפש למען הקב"ה:

זה שהאמונה דישראל היא באופן שהוא מוסר נפשו על זה, הוא (בעיקר) בהאמונה שמצד עצם הנשמה. דהאמונה מצד זה שהוא רואה ('מזליה חזי'), הגם שהיא בתוקף גדול [כידוע דההתאמתות שמצד הראייה היא התאמתות גדולה ביותר]¹⁴, מכל מקום, כיון שהאמונה שלו היא מצד סיבה (מצד זה שרואה) ואינה קשורה עם עצם מציאותו, אינו מוכרח שימסור נפשו על

14. שלכן "אין עד נעשה דיין" (ר"ה כו, א). וראה לקו"ש ח"ו ע' 121. וש"נ.

זה. וזה שהאמונה דישראל היא באופן שהוא מוסר נפשו על זה, הוא מפני שהאמונה באלקות היא העצם שלו, ולכן אי־אפשר כלל שיכפור ח"ו.

(גם האמונה הנובעת מזה שהנשמה שלמעלה רואה אלוקות יכולה להביא את האדם לידי מסירת נפש, אבל מסירת הנפש שבאה ממנה היא כביכול 'החלטה' שלה, שהיא 'מחליטה' למסור את עצמה למען הקב"ה; ואילו האמונה הנובעת מעצם הנשמה היא באופן שאי־אפשר אחרת (כלל).

ד. האמונה והידיעה משלימות זו את זו

אף שהיסוד והבסיס הוא אמונה פשוטה וטבעית, הרי האדם נדרש ללמוד ולהבין את ענייני האמונה ולהשיג גם ידיעה בקב"ה נוסף על האמונה¹⁵:

בשאלותיו . . אם להאמין באמונה פשוטה או לחקור דבר – שניהם מוכרחים ולא רק שאין סתירה מזה לזה, אלא אדרבה משלימים זה את זה.

תחילת העבודה ויסודה – אמונה פשוטה, ותיכף נתחייב במצוה שהיא יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש מצוי ראשון כו' (רמב"ם בתחלתו). ובלשון הזהר (ח"ב כה, א): "פקודא דא קדמאה דכל פקודין כו' למנדע ליה לקוב"ה" כו'.

ולא יגעת ומצאת אל תאמין. ומחוייב לייגע ולהטריח את שכלו להשכיל ולהבין עד כמה שביכולתו – ויכולת האדם מוגבלת – ומה שלמעלה מיכולתו – באמונתו היסודית והפשוטה יחיה¹⁶.

15. אגרות קודש, כרך יב, עמ' שו.

16. ועיג"כ מצות האמנת האלקות להצ"צ. קונ' תורת החסידות פי"ג ובכ"מ.